

Опорний навчальний заклад
Новомиколаївська спеціалізована загальноосвітня школа
I-III ступенів №1 Новомиколаївської селищної ради Запорізького району
Запорізької області

Аналітичний звіт
за результатами дослідження адаптації учнів 5-х класів
до нових умов навчання в середній школі у 2021-2022 н.р.,
проведеного практичним психологом
Павелко Катериною Олегівною

З метою виявлення проявів дезадаптації учнів 5 - х класів до нових умов навчання психологічною службою школи було проведено діагностично – дослідницьку роботу. Перехід учнів з початкової школи до школи другого ступеня супроводжується низкою специфічних проблем, що потребують особливої уваги. Складність цього періоду зумовлена, насамперед, сукупністю психофізіологічних та особистісних змін, які відбуваються у внутрішньому світі дітей на межі 4 і 5-х класів. До того ж, нові умови навчання в середній школі пред'являють більш високі вимоги до інтелектуального розвитку учня, підвищують темпи навчальної діяльності. Усе це викликає напруження психіки адаптації.

Мета дослідження: виявлення потенційної „групи ризику”, тобто дітей, чиє подальше навчання та виховання пов'язані із суттєвими труднощами (діти з емоційними розладами, порушеннями поведінки, зниженням рівня навчальних досягнень) через дослідження певних адаптаційних процесів.

Завдання:

- визначити рівень емоційної стійкості та психологічного комфорту;
- діагностика рівня і характеру тривоги, що пов'язана із шкільним навчанням;
- дослідження рівня адекватності образу «Я»;
- діагностика структури взаємин в учнівському колективі.
- дослідження внутрішніх процесів пристосування учнів у змінених умовах шкільного життя.

Для досягнення поставленої мети була розроблена програма дослідження, яка містить:

- визначення здібностей учнів 5-х класів за допомогою теста «Здібності учня».
- визначення рівня шкільної тривожності учнів за допомогою теста Філіпса для учнів 5-го класу
- визначення самооцінки (В.І. Тернопільська) для підлітків.
- дослідження й аналіз структури мотиваційної сфери учнів(Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнев)
- дослідження рівня розвитку соціальної адаптації.
- діагностики різних форм ворожої та агресивної поведінки (Методика діагностики показників і форм агресії (А.Басса та А.Дарки).

- діагностика вад особистісного розвитку, виявлення учнів групи ризику (методика Діагностика вад особистісного розвитку (ДВОР).
- оперативна оцінка самопочуття, активності і настрою(Опитувальник САН)
- виявлення схильності суб'єкта до конфліктності та агресивності як особистісних характеристик (Методика «Особистісна агресивність і конфліктність» Є.П.Ільїн, П.А.Ковальов)
- визначення стриманості/нестриманості й типу агресивної поведінки. (Методика «Агресивна поведінка» (Є.П. Ільїн, П.А. Ковальов).
- Визначення рівня тривожності (Шкала тривожності шкала Тейлора, адаптація М.М.Пейсахова).
- дослідження особливостей виникнення і розвитку тривожності. Оцінка психотравмуючих подій в житті дитини.(Багатошкальний опитувальник дитячої тривожності (БОДТ).
- виявлення тривожності як стійкого утворення у дітей 7-12 років. (Шкала явної тривожності СМАС адаптація А.М. Прихожан)
- діагностика емоційних зв'язків між членами класного колективу, вимірювання ступеня згуртованості. (Опитувальник «Мій клас» методика Боврозера у модифікації Ю.Гільбуха).
- Дослідження міжособистісних стосунків за методикою В.Стефансона (Q-сортування)
- вивчення уявлень людини про себе, визначення шести основних тенденцій поведінки людини в реальній групі:
 - залежність; • незалежність; • товарииськість; • нетоварииськість; • прийняття "боротьби"; • уникнення боротьби".

- дослідження міжособистісних відносин у групі

(методика Соціометрія Дж. Морено)

- Діагностика визначення шкільної мотивації(за Н.Г. Лускановою). Першим кроком дослідження була перевірка психофізичної, психологічної та соціальної адаптації учнів, тому що на початку навчання у 5 класі всі системи організму школяра можуть бурхливо реагувати у відповідь на комплекс нових впливів і змінених умов, у цей час можливе загострення хронічних соматичних хвороб, прояви функціональних

відхилень. Часто відзначають зростання емоційної нестійкості, невпевненості у собі, поведінкові розлади: дратівливість, агресивність, надмірна розкутість, неорганізованість, «протестна» поведінка.

Дослідження проводилось протягом листопада- жовтня 2021р. Обстеженню підлягають 5 ті класи.

Узагальнена інформація по 5- А класу така:

Кл. керівник – Шевченко Тетяна Олександрівна

Всього у класі- 30 учнів

Загальна кількість респондентів склала 22 осіб.

Із них: дівчаток –11, хлопчиків –11.

Були досліджені здібності учнів 5-х класів. Високі показники по таким видам здібностей були виявлені:

фізичні здібності- 10 учнів,

організаторські здібності- 3 учнів,

математичні здібності-5 учнів,

конструкторсько-технічні- 4 учнів,

емоційно-образотворчі- 4 учнів,

комунікативні здібності- 7 учнів,

музичні здібності- 7 учнів,

художньо-образотворчі здібності- 7 учнів,

філологічні-5 учнів

Метою діагностики шкільної тривожності за методикою **Філіпса** – продіагностувати ступінь загальної шкільної тривожності, пов'язаної зі школою під час адаптаційного періоду, загальний емоційний стан дітей, пов'язаний з різними формами їх включення в життя школи. У ході дослідження виявлено, переживають соціальний стрес 2 дітей . Це емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються її соціальні контакти (насамперед, з однолітками).

Великий страх самовираження відчувають 4 досліджуваних. Цим дітям властиві негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних з необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх справжніх можливостей.

Страх ситуації перевірки знань відчуває 7 учнів. Це переживання стану тривоги в ситуаціях перевірки (особливо публічної) знань, досягнень, можливостей.

Для того щоб перевірити достовірність даних результатів проводилося спостереження за учнями під час уроків та в позаурочний час. Також обрано для підтвердження тест на самооцінку учнів. Аналізуючи дані, отримані за методиками, можна відмітити, що у деяких учнів цього класу протягом адаптаційного періоду спостерігаються певні емоційні проблеми. Однак, оскільки вони були спричинені ситуативними чинниками: зміною звичайної обстановки навчання, новими вимогами вчителів, протягом року ці проблеми повинні мати тенденцію до зменшення.

На наступному етапі дослідження було проведено **діагностику визначення шкільної мотивації та адаптації**. Чіткий зв'язок між пізнавальною мотивацією, адаптацією та інтелектуальним розвитком лежить в основі високого, інтелектуального рівня розвитку особистості. В ході діагностики було виявлено, 1 учень має високий рівень шкільної адаптації, 3 учнів – середній рівень, 1 учень – низький рівень мотивації, решта учнів мають зовнішню мотивацію до навчання.

Методика «Особистісна агресивність і конфліктність» (Є.П.Льїн, П.А.Ковальов). Метою даної методики було виявлення схильності суб'єкта до конфліктності та агресивності як особистісних характеристик. В ході дослідження були отримані такі результати:

Високі показники були виявлені по слідуєчим шкалам:

запальність- 1 учень

настирливість-1 учень

образливість- 2 учнів

непоступливість- 3 учнів

безкомпромісність-8 учнів

мстивість-2 учнів

підозрілість-3 учнів

Обробка результатів анкетування по методиці «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів

(Б.К. Пашнєв)»

Анкета дозволила виявити вподобання за вісьмома основними мотивами навчальної діяльності. Кожний з цих мотивів визначався літерами:

Високі показники певних видів мотивів були виявлені у такої кількості учнів:

- А. Мотив зовнішнього примусу уникнення покарання.-2 учнів
 - Б. Соціально-орієнтований мотив (мотив боргу та відповідальності).- 4 учнів
 - В. Пізнавальний мотив (знання як мета розвитку особистості).-4 учнів
 - Г. Мотив престижу.-1 учень
 - Д. Мотив матеріального благополуччя.-1 учень
 - Е. Мотив отримання інформації (знання як засіб самоствердження).- 0 учнів
 - Ж. Мотив досягнення успіху.- 2 учнів
- З. Мотив орієнтації на соціально -залежну поведінку.-2 учнів

Аналіз даних анкетування та опитування вчителів та батьків дозволив виділити основні труднощі, з якими зіштовхуються діти в період адаптації. Було надано рекомендації та поради, щодо подолання проблем.

Узагальнена інформація по 5- Б класу така:

Кл. керівник – Лутай Галина Миколаївна
Всього у класі- 29 учнів

Загальна кількість респондентів склала 29 осіб.

Із них: дівчаток – 16, хлопчиків – 13.

Були досліджені здібності учнів 5-х класів. Високі показники по таким видам здібностей були виявлені:

фізичні здібності - 16 учнів,
організаторські здібності - 9 учнів,
математичні здібності - 8 учнів,
конструкторсько-технічні - 6 учнів,
емоційно-образотворчі - 11 учнів,
комунікативні здібності - 13 учнів,
музичні здібності - 10 учнів,
художньо-образотворчі здібності - 11 учнів,
філологічні - 8 учнів

Метою діагностики шкільної тривожності за **методикою Філіпса** – продіагностувати ступінь загальної шкільної тривожності, пов'язаної зі школою під час адаптаційного періоду, загальний емоційний стан дітей, пов'язаний з різними формами їх включення в життя школи. У ході дослідження виявлено, переживають соціальний стрес 2 дітей. Це емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються її соціальні контакти (насамперед, з однолітками).

Великий страх самовираження відчувають 6 досліджуваних. Цим дітям властиві негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних з необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх справжніх можливостей.

Страх ситуації перевірки знань відчуває 10 учнів. Це переживання стану тривоги в ситуаціях перевірки (особливо публічної) знань, досягнень, можливостей.

Страх не відповідати очікуванням оточуючих - 2 учнів.

Проблеми і страхи у відносинах з вчителями - 5 учнів.

Для того щоб перевірити достовірність даних результатів проводилося спостереження за учнями під час уроків та в позаурочний час. Також обрано для підтвердження тест на самооцінку учнів. Аналізуючи дані, отримані за методиками, можна відмітити, що у деяких учнів цього класу протягом адаптаційного періоду спостерігаються певні емоційні проблеми. Однак, оскільки вони були спричинені ситуативними чинниками: зміною звичайної обстановки навчання, новими вимогами вчителів, протягом року ці проблеми мають тенденцію до зменшення.

На наступному етапі дослідження було проведено **діагностику визначення шкільної мотивації**. Чіткий зв'язок між пізнавальною мотивацією та інтелектуальним розвитком лежить в основі високого, інтелектуального рівня розвитку особистості. В ході діагностики було виявлено, 2 учнів мають високий рівень шкільної мотивації, 2 – середній рівень, 4 учнів – низький рівень мотивації, зовнішня мотивація – у 8 учнів, шкільна дезадаптація – 4 учнів.

Обробка результатів анкетування по методиці «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б.К. Пашнєв)»

Анкета дозволила виявити вподобання за вісьмома основними мотивами навчальної діяльності. Кожний з цих мотивів визначався літерами:

Високі показники певних видів мотивів були виявлені у такої кількості учнів:

А. Мотив зовнішнього примусу уникнення покарання - 3 учнів

Б. Соціально-орієнтований мотив (мотив боргу та відповідальності) - 6 учнів

В. Пізнавальний мотив (знання як мета розвитку особистості) - 10 учнів

Г. Мотив престижу - 2 учнів

Д. Мотив матеріального благополуччя -10 учнів

Е. Мотив отримання інформації (знання як засіб самоствердження) - 9 учнів

Ж. Мотив досягнення успіху - 4 учнів

З. Мотив орієнтації на соціально -залежну поведінку -2 учнів

Дослідження по визначенню самооцінки (В.І. Тернопільська) для підлітків показало наступні результати:

низький рівень самооцінки - 10,

середній -2 учнів,

високий -2 учнів.

За допомогою методики дослідження соціальної адаптованості ми провели дослідження рівня розвитку соціальної адаптації.і отримали наступні дані:

низька адаптованість - 6 учнів,

середня адаптованість - 6 учнів,

висока адаптованість - 1 учень.

По методиці діагностики показників і форм агресії (А.Басса та А.Дарки) була виявлена у 2 учнів ворожість по відношенню до своїх однокласників.

Згідно діагностики вад особистісного розвитку (ДВОР) підвищені показники були виявлені (тобто високий рівень вираженості вади):

Тривожність:1 учень

Імпульсивність: 1 учень

Агресивність: 1 учень

Схильність до нечесної поведінки (нечесність): 2 учнів

Асоціальність: 1 учень

Замкнутість: 1 учень

Невпевненість: 1 учень

Опитувальник САН (самопочуття, активність, настрої) показав наступні результати

Самопочуття в класному колективі несприятливий стан – 1 учень,

Активність несприятливий стан- 4 учнів

Настрої несприятливий стан- 1 учень

Методика «Особистісна агресивність і конфліктність» (Є.П.Ільїн, П.А.Ковальов)

метою якої було виявлення схильності суб'єкта до конфліктності та агресивності як особистісних характеристик дала нам наступні дані:

Максимально - високі показники були отримані по таким шкалам:

запальність - 3 учнів,

настирливість - 1 учень,

образливість - 3 учнів,

непоступливість - 2 учнів,

безкомпромісність - 10 учнів,

мстивість - 2 учнів,

нетерпимість до думки інших - 2

підозрілість - 1 учень

Опитувальник «Мій клас» (методика Боврозера у модифікації Ю.Гільбуха)

Мета: діагностика емоційних зв'язків між членами класного колективу, вимірювання ступеня згуртованості.

Внаслідок групового дослідження були отримані такі дані:

Ступінь задоволеності (З) – 8 учнів

Ступінь конфліктності(К) – 4 учнів

Ступінь згуртованості(Зг) – 6 учнів

Дослідження міжособистісних стосунків за методикою В.Стефансона (Q-сортування) показало наступні результати:

Високі показники набрали:

Залежність – 1 учень

Незалежність – 0 учнів

Товариськість – 2 учнів

Нетовариськість – 2 учнів

Прийняття боротьби – 1 учень

Уникнення боротьби – 2 учнів

Методика « Соціометрія» Дж.Морено

Мета дослідження – соціометричне дослідження взаємодії учнів у класі, виявлення

- **ІНДЕКС ЕМОЦІЙНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ** – характеризує рівень емоційної привабливості у спілкуванні між членами групи, бажання зберегти міжособистісні відносини в колективі.
- **ІНДЕКС ЗГУРТОВАНОСТІ ГРУПИ** (психологічної взаємності) – характеризує внутрішню емоційну атмосферу групи. Якщо результат зазначеного показника є низьким, це свідчить про те,що в колективі існують певні проблеми в сфері соціальних відносин: емоційні міжособистісні конфлікти, несприятливі фактори в колективі (в т.ч. приховані) тощо.

Групова єдність	35%
Групова роз'єднаність	0%

Групова згуртованість	0.34 низька
Емоційна згуртованість	0.35

Аналіз даних анкетування та опитування вчителів та батьків дозволив виділити основні труднощі, з якими зіштовхуються діти в період адаптації. Було надано рекомендації та поради, щодо подолання проблем.

Висновки

Проведене дослідження було спрямоване на вивчення рівня адаптації та прояву ознак дезадаптації у п'ятикласників.

За результатами спостереження та діагностичних досліджень:

- більшість дітей мають середній рівень адаптації,
- 6 учнів мають низький рівень адаптації.
- найбільш поширеними факторами дезадаптації п'ятикласників є шкільна тривожність та низька мотивація навчальної діяльності .

Учні, які мають низькі показники за всіма або більшістю досліджуваних аспектів потребують подальшого супроводу з боку вчителів, батьків та психолога. Виходячи з отриманих результатів розробляється корекційна програма для полегшення і прискорення адаптації учнів п'ятих класів, підвищення самооцінки, статусу в класі, зниження тривожності, формування позитивного ставлення до школи та високого рівня шкільної мотивації. Успішній адаптації учнів 5-х класів до навчання в основній школі сприятимуть цілеспрямована координація дій адміністрації, психолога, педагогів, а також ефективна взаємодія з батьками.

Методичні рекомендації вчителям з профілактики дезадаптації :

- врахування вікових і індивідуальних психологічних особливостей дітей.
- демонстрація вчителем віри в успіх дитини.
- відокремлення оцінки конкретного вчинку дитини від оцінки її особистості.
- запобігання груповій критиці дитини або її діяльності, а також порівнянь її помилок з успіхами інших учнів.
- порівняння якості роботи дитини тільки з її попередніми результатами.

- акцентування уваги учня на його успіхах, перемогах.
- надання емоційної підтримки учням словами, поглядом, дотиком.
- підтримка і заохочення проявів активності в роботі на уроці у скutih, сором'язливих, тривожних дітей. Важливо звертати увагу інших учнів на їхні успіхи, підвищувати їхній статус у класі.
- розвивати рефлексивні уміння учнів, формувати навички самоконтролю та самооцінки;
- використовувати в своїй роботі принцип наступності між початковою та основною школою;
- впроваджувати засоби стимулювання та заохочення дітей до пізнавальної діяльності;
- застосовувати різні види, форми та стратегії для залучення до співпраці батьків. Обговорювати взаємні очікування для вироблення однакових поглядів на процес розвитку, виховання та навчання.

Практичний психолог _____ (К.О.Павелко)